

5/11/2020

κατάθεσα κ. Γ. Οικονομίδη

(ΑΡΧΕΙΟ)

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Ν.Κ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
Οδός Βαλαωρίτου 12, 10671 Αθήνα

Αθήνα, 4 Μαΐου 2020

Προς τον
Κύριο Μιχάλη Χρυσοχοΐδη
Υπουργό Προστασίας του Πολίτη
Ενταύθα

Κύριε Υπουργέ,

Τα εξωτερικά μέλη της άτυπης Επιτροπής, που συγκροτήσατε υπό την προεδρία μου τον περασμένο Νοέμβριο για την διερεύνηση περιστατικών αστυνομικής βίας, ολοκλήρωσαν την μελέτη του υλικού που τους παραδόθηκε. Σας υποβάλλουμε ως εκ τούτου πόρισμα, με τον απολογισμό και τις προτάσεις μας.

Ελπίζουμε το πόρισμα αυτό να σας φανεί χρήσιμο στο πλαίσιο της προσπάθειας που καταβάλλετε για την αντιμετώπιση της ατιμωρησίας των αστυνομικών οργάνων που εμπλέκονται σε τέτοια περιστατικά.

Τα εξωτερικά μέλη της Επιτροπής και εγώ προσωπικά σας ευχαριστούμε για την εμπιστοσύνη που μας δείξατε και σας ευχόμαστε καλή επιτυχία στο δύσκολο έργο που έχετε αναλάβει.

Με τιμή,

Καθηγητής Ν.Κ. Αλιβιζάτος

Συνημμ.: 1. Ενημερωτικό Σημείωμα
2. Συνοδευτικό υλικό (2 USB)

Προς τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη:

Πόρισμα

Α'

Σύσταση και λειτουργία της Επιτροπής

1. Τον Νοέμβριο του 2019, με απόφαση του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, συγκροτήθηκε άτυπη Επιτροπή με αντικείμενο την «τακτική παρακολούθηση της διαδικασίας υλοποίησης από τα καθ' ύλην αρμόδια όργανα [του Υπουργείου] των παρατηρήσεων και των πορισμάτων του Συνηγόρου του Πολίτη, κατά το μέρος που αφορούν στην διοικητική διερεύνηση πειθαρχικών παραπτωμάτων που διαπράττονται από το ένστολο προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας» (ΑΔΑ: 7ΜΓΛ46ΜΤΛΒ-ΔΟ5/21.11.2019). Η Επιτροπή τέθηκε υπό την προεδρία του κ. Ν.Κ. Αλιβιζάτου, ομότιμου καθηγητή ΕΚΠΑ, και περιλάμβανε τους κκ. Ευ. Μάλλιο, Δικηγόρο Δ.Ν., Βασ. Χρήστου, επίκουρη καθηγήτρια ΕΚΠΑ, Στ. Βολυράκη, υποστρατήγο ΕΛΑΣ και Μ.Λαδομένο, ταξίαρχο ΕΛΑΣ, Προϊστάμενο του κλάδου Διοικητικής Υποστήριξης και Ανθρώπινου Δυναμικού της ΕΛΑΣ.

2. Με τον ν. 3938/2011 –και προτού η έρευνα περιστατικών αστυνομικής βίας ανατεθεί στον Συνήγορο του Πολίτη το 2016- προβλέφθηκε η σύσταση «Γραφείου Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας» από τα σώματα ασφαλείας, υπαγόμενο απ' ευθείας στον Υπουργό Προστασία του Πολίτη. Το Γραφείο αυτό, αν και το σχετικό διάταγμα εκδόθηκε χωρίς καθυστέρηση (π.δ.78/2011), δεν λειτούργησε ποτέ, παρά τα συνεχιζόμενα περιστατικά αστυνομικής βίας και τις διαδοχικές καταδίκες της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό

Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) για παραβίαση από αστυνομικά όργανα των άρθρων 2 και 3 της ΕΣΔΑ (τα οποία κατοχυρώνουν το δικαίωμα στη ζωή και στη σωματική και ψυχική ακεραιότητα αντιστοίχως). Τελικά, το 2016, με τον ν. 4443/2016, η αρμοδιότητα αυτή ανατέθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη. Επελέγη έτσι ως προσφορότερη λύση η σύσταση ενός Μηχανισμού Ελέγχου εκτός ΕΛΑΣ, προκειμένου να παταχθεί αποτελεσματικότερα το φαινόμενο της ατιμωρησίας και, κατ' αποτέλεσμα, η ίδια η αστυνομική βία. Έτσι δημιουργήθηκε ο Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αστυνομικής Βίας (ΕΜΗΔΙΠΑ), με παράλληλη απασχόληση προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη και απόσπαση δύο αστυνομικών υπαλλήλων.

3. Τον Ιούνιο του 2019, ο Συνήγορος του Πολίτη εξέδωσε τον απολογισμό της δράσης του ΕΜΗΔΙΠΑ, για την πρώτη περίοδο της λειτουργίας του (2017-18). Από τον Ιούνιο του 2017 έως τον Δεκέμβριο του 2018, ο Μηχανισμός επιλήφθηκε 321 υποθέσεων. Εξ αυτών, 25 κρίθηκε ότι ήταν εκτός της αρμοδιότητάς του, 18 αρχειοθετήθηκαν, και ολοκληρώθηκε η διερεύνηση μόνον 27 συνολικά υποθέσεων. 269 υποθέσεις παρέμεναν υπό διερεύνηση σε διάφορα στάδια της επεξεργασίας, κυρίως εν αναμονή της συμπλήρωσης της διοικητικής έρευνας από τα αρμόδια αστυνομικά όργανα (εκκρεμείς ΕΔΕ και ΠΔΕ, βλ. σ. 21). Στα πιο βασικά ευρήματα της έκθεσης ήταν η μη αξιοποίηση και η εσφαλμένη αξιολόγηση αποδεικτικών μέσων από τα διενεργούντα την έρευνα αστυνομικά όργανα, καθώς και η απουσία αμεροληψίας των τελευταίων, προπάντων λόγω στενής υπηρεσιακής σχέσης με τους εγκαλούμενους. Με την ίδια έκθεση, ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε σειρά βελτιώσεων των ισχυουσών διατάξεων, όπως π.χ. να προβλεφθεί ότι μπορεί ο ίδιος ο Μηχανισμός να κλητεύσει μάρτυρες, να λαμβάνει ένορκες καταθέσεις και να παραγγέλλει πραγματογνωμοσύνες. Με τον ν. 4662/2020, ορισμένες από τις ως άνω προτάσεις ικανοποιήθηκαν, με την ανάθεση στον Συνήγορο του Πολίτη και ανακριτικών αρμοδιοτήτων. Στο ίδιο πνεύμα, με το π.δ.111/2019 τροποποιήθηκε το πειθαρχικό δίκαιο της ΕΛΑΣ, με την πρόβλεψη, μ.ά., ότι και τις ΠΔΕ θα διεξάγει εφεξής αστυνομικός υπηρέτων σε άλλη Διεύθυνση. Ταυτόχρονα, η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου ανέθεσε σε

ανεξάρτητη επιτροπή την παρακολούθηση της εφαρμογής των πορισμάτων του Συνηγόρου του Πολίτη, προκειμένου να διαπιστωθεί στην πράξη η συμμόρφωση των αρμόδιων υπηρεσιών της ΕΛΑΣ προς αυτά.

4. Η Επιτροπή μας συνήλθε για πρώτη φορά στις 9.12.2019 στο γραφείο του κ. Λαδομένου, η υπηρεσία του οποίου ανέλαβε την γραμματειακή υποστήριξη της. Αποφασίσθηκε να συνεδριάζει μια φορά τον μήνα, με αντικείμενο, σε πρώτη φάση, τη δειγματοληπτική μελέτη φακέλων από τα μέλη της κκ. Μάλλιο και Χρήστου, οι οποίοι και θα εισηγούνταν. Έτσι, στη δεύτερη συνεδρίαση της Επιτροπής, χρεώθηκαν στους ανωτέρω δέκα συνολικά φάκελοι, επιθλεγμένοι από την υπηρεσία, (17.12.2019). Για τους φακέλους αυτούς εισηγήθηκαν οι κκ. Μάλλιος και Χρήστου κατά την τρίτη συνεδρίαση της Επιτροπής (14.1.2020), οπότε και αυτοί χρεώθηκαν δέκα επί πλέον φακέλους. Έκτοτε, η Επιτροπή δεν ξανασυνεδρίασε γιατί, μετά την αποστρατεία του ταξιάρχου κ. Λαδομένου, ο διάδοχός του στον Κλάδο Διοικητικής Υποστήριξης και Ανθρώπινου Δυναμικού δεν ορίσθηκε στη θέση του, αν και η παρουσία του, ήταν, λόγω αντικειμένου, απολύτως αναγκαία για την διεξαγωγή του έργου της Επιτροπής.

5. Τέλος, τον Δεκέμβριο του 2019, πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στα γραφεία του Συνηγόρου του Πολίτη, παρουσία του ιδίου και συνεργατών του, κατά τη διάρκεια της οποίας ο καθηγητής Αλιβιζάτος παρέσχε τις αναγκαίες διευκρινίσεις για το έργο της Επιτροπής. Ταυτόχρονα, τα στελέχη του Συνηγόρου ενημέρωσαν τον κ. Αλιβιζάτο για τη λειτουργία του Μηχανισμού.

Β'

Συμπεράσματα

Αν και το δείγμα των φακέλων που μελέτησε η Επιτροπή είναι σχετικά μικρό, διατυπώνονται παρά ταύτα ορισμένα προσωρινά συμπεράσματα, τα οποία στηρίζονται σε σταθερά επαναλαμβανόμενες ελλείψεις, οι περισσότερες από τις οποίες επισημαίνονται ούτως ή άλλως και στα πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη, αλλά και στις καταδικαστικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για περιστατικά αστυνομικής βίας.

1. Απροθυμία των ανακριτικών οργάνων της ΕΛΑΣ να συνεργασθούν με τον Συνήγορο του Πολίτη. Επισημαίνεται ιδίως η μη λήψη καταθέσεων από κρίσιμους μάρτυρες, η μη υποβολή καίριων ερωτήσεων και η παράλειψη της εξέτασης των ιατρών που επιλήφθηκαν των υποθέσεων.

2. Μεροληψία των ανακριτικών αστυνομικών οργάνων, η οποία εκδηλώνεται με την κατά σύστημα αποδοχή εντυπωσιακά «όμοιων» καταθέσεων από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς και την απόδοση πολύ μεγαλύτερης βαρύτητας στις μαρτυρικές καταθέσεις των τελευταίων, σε σύγκριση με τις καταθέσεις πολιτών, χωρίς αυτό να δικαιολογείται.

3. Συστηματική καθυστέρηση στην υποβολή εγγράφων που ζητεί ο Συνήγορος.

4. Μη συμμόρφωση προς τα πορίσματα του Συνηγόρου, με αποτέλεσμα να αναπέμπονται υποθέσεις στην ΕΛΑΣ για περαιτέρω έρευνα. Έτσι, επί των 20 υποθέσεων που μελετήθηκαν από τα μέλη της Επιτροπής μας, υπήρξαν 10 αναπομπές. Ακόμη ενδεικτικότερα, δεύτερη αναπομπή σημειώθηκε σε 5 περιπτώσεις, δηλαδή στο 25% του συνόλου.

5. Πλημμελής αιτιολογία των αποφάσεων των πειθαρχικών οργάνων της ΕΛΑΣ, ιδίως στο πεδίο της έρευνας του ρατσιστικού κινήτρου.

Γ' **Προτάσεις**

1. Προκειμένου να εξατομικεύεται η ευθύνη των ενεχομένων σε περιστατικά αστυνομικής βίας, επιβάλλεται η άμεση επαναφορά ατομικών διακριτικών στοιχείων στις στολές όλων των αστυνομικών οργάνων.

2. Για την διαλεύκανση των υποθέσεων και την αποτροπή περιστατικών βίας, επιβάλλεται η τοποθέτηση καμερών στο εσωτερικό των αστυνομικών οχημάτων, στα κρατητήρια και τα γραφεία των παραρτημάτων ασφαλείας, όπου διεξάγονται ανακριτικές πράξεις. Για το σχετικό μέτρο επιβάλλεται να ζητηθεί η συνεργασία της Αρχής Προστασίας Δεδομένων.

3. Να υπάρξει μέριμνα για την προστασία των θυμάτων αστυνομικής βίας καθώς και όσων καταγγέλλουν σχετικά περιστατικά, συμπεριλαμβανομένων και των μαρτύρων.
4. Στα πορίσματα των ΕΔΕ –και ειδικά για τη χρήση όπλων- να αιτιολογείται ειδικά αν ο σχεδιασμός της σχετικής επιχείρησης ήταν επαρκής, ώστε να ελαχιστοποιηθεί κατά το δυνατόν η προσφυγή στη βία.
5. Να εξαλειφθούν οι λόγοι για τους οποίους, σύμφωνα με τις ισχύουσες ρυθμίσεις αναστέλλεται η πρόοδος των ανακρίσεων στο πλαίσιο της ΕΛΑΣ. Σημαντική πρόοδος σημειώθηκε με το άρθρο 1§3 του π.δ.111/2019, το οποίο, εν τούτοις, προβλέπει τη δυνατότητα αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας για ένα έτος.
6. Να καθιερωθεί συστηματική διδασκαλία του δικαίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου στις αστυνομικές σχολές και ακαδημίες, με ειδική αναφορά σε συγκεκριμένα περιστατικά, για τα οποία η Ελλάδα έχει καταδικασθεί από διεθνείς οργανισμούς.
7. Να υπάρξει άμεση συμμόρφωση προς τις καταδικαστικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ και, σε περίπτωση που αυτό δεν μπορεί να γίνει λόγω παραγραφής των σχετικών αδικημάτων, να εκφρασθεί συγγνώμη στα θύματα ή τις οικογένειές τους, όπως συνιστά και ο Συνήγορος του Πολίτη.
8. Να ενισχυθεί ο Μηχανισμός του Συνηγόρου του Πολίτη, με προσωπικό πλήρους απασχόλησης, απόσπαση του αναγκαίου αριθμού αστυνομικών υπαλλήλων, καθώς και τεχνολογική υποστήριξη των υποδομών του.
9. Να εξετασθεί το ενδεχόμενο της μετατροπής της Επιτροπής μας από άτυπο σε νομοθετικά προβλεπόμενο ανεξάρτητο όργανο, παρά τω Υπουργώ προστασίας του Πολίτη.

Αν και, εκ παραδόσεως, η Ελληνική Αστυνομία έχει δώσει και εξακολουθεί να παρέχει αρκετές αφορμές, δεν είναι επιστημονικά αποδεδειγμένο ότι τα όργανά της εμπλέκονται σε περιστατικά αστυνομικής βίας περισσότερο από τα όργανα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Συνεπώς, η σημειούμενη αστυνομική βία στη χώρα μας, ίσως να μην συνιστά καθ' εαυτήν ελληνική ιδιομορφία, παρά τις εξάρσεις που κατά καιρούς επισημαίνονται. Αντίθετα, ελληνική ιδιαιτερότητα συνιστά η ατιμωρησία των εμπλεκόμενων αστυνομικών οργάνων, όπως προκύπτει μεταξύ άλλων από τις επανειλημμένες καταδίκες της χώρας μας από διεθνείς οργανισμούς. Η αποφασιστική αντιμετώπισή της, υπό τις σημερινές τουλάχιστον συνθήκες, μπορεί να γίνει μόνο με την ανάθεση ελεγκτικών αρμοδιοτήτων όχι μόνον σε αστυνομικά αλλά και σε ανεξάρτητα όργανα. Το αποφασιστικό βήμα έγινε με την εμπλοκή του Συνηγούρου του Πολίτη. Για την διασφάλιση, εν τούτοις, της συμμόρφωσης της ΕΛΑΣ προς τα πορίσματά του τελευταίου, είναι αναγκαίο η σχετική προσπάθεια να συνεχισθεί.

Αθήνα, 4 Μαΐου 2020

Καθηγητής Ν.Κ. Αλιβιζάτος

Ευ. Μάλλιος,
Δικηγόρος Δ.Ν.

Βασιλική Χρήστου
Επίκουρη Καθηγήτρια, Δικηγόρος